

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI PROGRAMU
OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY RUDNIKI
NA LATA 2021-2024 za okres 2023 - 2024**

RUDNIKI, CZERWIEC 2025

1. Wstęp

Ochrona materialnego dziedzictwa kulturowego oraz opieka nad zabytkami została zatwierdzona w 2021 roku mocą uchwały Nr XXVII/261/2021 Rady Gminy Rudniki z dnia 30 marca 2021 r. w sprawie przyjęcia Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Rudniki na lata 2021 – 2024.

Program opieki nad zabytkami opracowany przez władze samorządowe kierowany jest do całej społeczności gminy, w szczególności do właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych, do organizacji społecznych i instytucji kościelnych. Głównym celem tego dokumentu jest zapewnienie ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego Gminy Rudniki, w tym w szczególności jego unikalnego krajobrazu kulturowego oraz zrównoważone wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju turystycznego zostało.

Niniejsze sprawozdanie obejmuje realizację zadań dla wyznaczonych celów, zawartych w Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Rudniki na lata 2021 – 2024 za okres 2023 – 2024.

2. Podstawa prawna

Podstawę prawną sporządzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami stanowi ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1292). Obowiązek sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami określa art. 87 cytowanej wyżej ustawy, w myśl którego wójt sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami. Program ten przyjmuje rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Następnie jest on publikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa. Z realizacji programu wójt sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się radzie gminy.

3. Metodologia

Sprawozdanie sporządzono na podstawie danych i informacji uzyskanych z następujących źródeł:

- Referatu Promocji i Rozwoju Gminy Rudniki;
- Referatu Ochrony Środowiska, Nieruchomości i Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Rudniki;
- Gminnego Ośrodka Kultury, Sportu i Rekreacji w Rudnikach;
- Centrum Tradycji Strażackiej i Historii Wsi w Rudnikach.

4. Realizacja

Zebrane dane i informacje usystematyzowano i ułożono według kolejności priorytetów i kierunków działań zapisanych w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Rudniki na lata 2021 - 2024.

PRIORYTET I. Ochrona i rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego Gminy Rudniki.

Kierunek działania 1. Tworzenie warunków prawnych dla właściwej ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Działanie 1. Przyjęcie przez Radę gminy „Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Rudniki na lata 2021 – 2024” oraz okresowe monitorowanie jego realizacji.

W marcu 2021 roku Rada Gminy Rudniki przyjęła na mocy uchwały wyżej wspomniany dokument. Przez okresowe monitorowanie jego realizacji rozumie się sprawozdanie z jego spełniania, które sporządzane jest co dwa lata.

Działanie 2. Sporządzenie nowego Planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych Gminy Rudniki.

W dniu 1 czerwca 2021 r. w formie Zarządzenia Wójta Gminy Rudniki Nr 0050.59.2021 przyjęto do stosowania Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych Gminy Rudnik. Wspomniany plan został sporządzony odpowiednio do przewidzianych i realnych zagrożeń tj. katastrof naturalnych, awarii i katastrof technicznych, działań terrorystycznych i przestępczych jak również konfliktu zbrojnego. Zawiera on także informacje niezbędne do realizacji prac przygotowawczych oraz sprawnego koordynowania i zarządzania ochroną w poszczególnych etapach działania oraz wykaz osób uprawnionych do podejmowania decyzji i zarządzania ochroną. Wyszczególniono w nim również sposoby przepływu informacji na wszystkich stopniach zagrożenia.

Działanie 3. Sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego uwzględniających zapisy dotyczące ochrony zabytków i ochrony krajobrazu kulturowego gminy.

Zgodnie z analizą zmian w zagospodarowaniu przestrzennym Gmina Rudniki objęta jest w 25,2 % ogólnej powierzchni miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. Nie uwzględniają one jednak zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, ponieważ takowe nie występują w granicach terenów lub obszarów objętych planem, w dacie jego uchwalenia. Warto nadmienić, że w 2024 r. podjęto uchwałę o przystąpieniu do sporządzenia planu ogólnego, który będzie uwzględniał zapisy dotyczące ochrony zabytków i ochrony krajobrazu kulturowego gminy. Zakłada się, że plan zostanie przyjęty do 30 czerwca 2026 r.

Działanie 4. Pełna weryfikacja zasobu zabytków z terenu gminy Rudniki i aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków.

Gmina Rudniki w dniu 13 maja 2022 r. wystąpiła do Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Opolu o wydanie opinii konserwatorskiej w sprawie wykreślenia z ewidencji m. in. nieistniejącego budynku mieszkalnego zlokalizowanego w Rudnikach. Zgodnie z decyzją wydaną przez organ opiniujący z dnia 25 marca 2024 r. zaktualizowano Gminną Ewidencję Zabytków wykreślając wspomniany obiekt.

Działanie 5. Coroczne przeznaczanie środków z budżetu Gminy Rudniki na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Gmina Rudniki regularnie, każdego roku, zabezpiecza w swoim budżecie środki finansowe przeznaczone na wsparcie prac konserwatorskich, restauratorskich oraz robót budowlanych prowadzonych przy obiektach zabytkowych – zarówno tych wpisanych do rejestru zabytków, jak i ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

W styczniu 2023 r., w związku z ogłoszonym naborem wniosków do Rządowego Programu Odbudowy Zabytków skierowanego do jednostek samorządu terytorialnego, Gmina Rudniki poinformowała mieszkańców o możliwości ubiegania się o dofinansowanie na realizację prac przy zabytkach. Na ogłoszenie odpowiedziały trzy parafie:

- Parafia pw. Trójcy Przenajświętszej w Jaworznie,
- Parafia pw. Św. Mikołaja w Rudnikach,
- Parafia pw. Św. Marcina w Żytniowie.

Na tej podstawie Gmina Rudniki złożyła wnioski w dwóch edycjach wspomnianego programu. W pierwszej edycji pozyskano środki dla Parafii pw. Trójcy Przenajświętszej w Jaworznie w wysokości 955 038,42 zł, z wkładem własnym Gminy wynoszącym 19 490,58 zł. W drugiej edycji fundusze przyznano Parafii pw. Św. Mikołaja w Rudnikach – 199 993,90 zł, przy wkładzie własnym Gminy na poziomie 4 100,00 zł. Obie inwestycje mają zostać zakończone pod koniec 2025 r.

Należy podkreślić, że środki z budżetu Gminy Rudniki stanowiły wyłącznie wkład własny, niezbędny do uzyskania dofinansowania z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków. Bez zaangażowania gminnych środków finansowych nie byłoby możliwe skuteczne ubieganie się o zewnętrzne wsparcie finansowe na ochronę lokalnego dziedzictwa kulturowego. Obie inwestycje zostaną zakończone pod koniec 2025 roku.

PRIORYTET II. Edukacja i promocja – dziedzictwo kulturowe jako podstawa budowania tożsamości i świadomości „małej ojczyzny” – Gmina Rudniki

Kierunek działania 1. Działania edukacyjne w zakresie materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego gminy Rudniki.

Działanie 1. Kreowanie i wspieranie programów edukacyjnych kierowanych do użytkowników i właścicieli obiektów zabytkowych w zakresie stosowania zasad konserwatorskich.

Na stronie internetowej zamieszczone zostały materiały edukacyjne przeznaczone dla właścicieli obiektów zabytkowych – zarówno wpisanych do rejestru zabytków, jak i ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Celem publikacji jest pogłębienie wiedzy na temat właściwej opieki nad tego rodzaju obiektami.

Działanie 2. Wspieranie projektów i programów badawczych i dokumentacyjnych zmierzających do pełnej inwentaryzacji przejawów niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

W omawianym okresie czasu działania podejmowane na rzecz ochrony i kultywowania przejawów niematerialnego dziedzictwa kulturowego na terenie gminy wspierał Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Rudnikach poprzez następujące inicjatywy:

- XX i XXI Regionalny Przegląd Kolęd „Kolędy łączą pokolenia”;
- Gminna Biesiada Wielkanocna;
- Spotkanie świąteczne sołectw „Wielkanoc – Święta pełne smaków”;
- XIV i XV Regionalny Przegląd Pieśni Maryjnej i Pielgrzymkowej;
- Powitanie wakacji. Bieg Cross Świętojański wraz z obrzędem Świętojańskim puszczania wianków na wodzie;
- Spotkania Wigilijne pn. „Świętujemy z tradycją”;
- Gminne Święto Plonów w Mostkach;
- Dożynki Gminne w Jaworznie.

Działanie 3. Inicjowanie i organizacja obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa i z okazji Międzynarodowego Dnia Zabytków.

Obchody tychże świąt Gmina Rudniki w latach 2023 i 2024 organizowała poprzez udostępnianie informacji na swojej stronie internetowej. Ponadto w 2023 roku z okazji Międzynarodowego Dnia Zabytków Centrum Tradycji Strażackiej i Historii Wsi w Rudnikach zorganizowało dzień otwarty.

Działanie 4. Inicjowanie i wspieranie projektów / zajęć edukacyjnych związanych z ochroną i upowszechnianiem wiedzy o lokalnym dziedzictwie kulturowym.

Propagowanie i realizacja projektów edukacyjnych dotyczących lokalnego dziedzictwa kulturowego, jego przejawów, wartości i znaczenia dla rozwoju tożsamości społeczności lokalnych w latach 2023 – 2024 była możliwa dzięki Gminnemu Ośrodkowi Kultury, Sportu i Rekreacji w Rudnikach oraz Centrum Tradycji Strażackiej i Historii Wsi w Rudnikach.

W Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Rudnikach zorganizowano:

- Wystawę pokonkursową XXXII Konkursu Plastyki Obrzędowej w Rudnikach.

W Centrum Tradycji Strażackiej i Historii Wsi w Rudnikach zorganizowano:

- lekcje muzealne dla dzieci z przedszkoli i szkół z terenu gminy oraz gmin ościennych mające przybliżyć historię, tradycję i zwyczaje rudnickiej wsi;
- dzień otwarty i zajęcia w ramach „Lata pełnego przygód”;
- wieczór czarnych płyt;
- warsztaty rękodzieła ludowego – z wykonywania palm wielkanocnych, wicia wianków świętojańskich, haftowania, wykonywania ozdób koronkowych, wykonywania koszyków wielkanocnych, czerpanie papieru, szydełkowania, tworzenia koron żniwnych, tworzenia rzeźb ludowych oraz wykonywania kwiatów z bibuły;
- stałą wystawę związaną z obiektami wpisanymi do rejestru zabytków znajdujących się na terenie gminy.

Kierunek działania 2. Działania promujące materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe Gminy Rudniki.

Działanie 1. Rozbudowa i promocja gminnego systemu informacyjnego o zabytkach.

Na stronie internetowej Gminy Rudniki dostępna jest specjalna zakładka poświęcona obiektom wpisanym do rejestru zabytków oraz ujętym w gminnej ewidencji zabytków. Zakładka ta jest na bieżąco aktualizowana i sukcesywnie rozbudowywana. Wszystkie wydarzenia organizowane przez Gminę Rudniki, Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Rudnikach oraz Centrum Tradycji Strażackiej i Historii Wsi w Rudnikach są regularnie publikowane zarówno na stronie internetowej gminy, jak i w serwisie społecznościowym Facebook.

Działanie 2. Umieszczenie na zabytkach wpisanych do rejestru zabytków znaku informacyjnego, iż zabytek ten podlega ochronie.

Obecnie na terenie Gminy Rudniki znajdują się trzy obiekty objęte ochroną konserwatorską w formie wpisu do rejestru zabytków nieruchomych. Są to:

- kościół parafialny pw. Św. Marcina w Żytniowie;
- kościół parafialny p.w. Trójcy Przenajświętszej w Jaworznie;
- dwór z pozostałościami parku w Starym Bugaju.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami, wszystkie obiekty wpisane do rejestru zabytków na terenie Gminy Rudniki są odpowiednio oznakowane.

Podsumowanie

Sprawozdanie z realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Rudniki na lata 2021–2024 za okres 2023–2024 ukazuje zaangażowanie samorządu w ochronę i promocję dziedzictwa kulturowego. W dokumencie przedstawiono działania prowadzone w ramach dwóch głównych priorytetów: ochrony i rewaloryzacji dziedzictwa kulturowego oraz edukacji i promocji.

W zakresie ochrony zabytków Gmina Rudniki zrealizowała szereg zadań, m.in. monitorowała wdrażanie programu, opracowała Plan ochrony zabytków na wypadek sytuacji kryzysowych, prowadziła aktualizację Gminnej Ewidencji Zabytków oraz zabezpieczała środki finansowe na wsparcie prac konserwatorskich. Dzięki zaangażowaniu gminy oraz współpracy z lokalnymi parafiami pozyskano dofinansowanie z Rządowego Programu Odbudowy Zabytków na realizację dwóch inwestycji, które zostaną ukończone do końca 2025 roku.

W obszarze edukacji i promocji zrealizowano liczne inicjatywy mające na celu popularyzację wiedzy o dziedzictwie kulturowym. W szczególności wspierano wydarzenia promujące niematerialne dziedzictwo kulturowe, takie jak przeglądy kolęd, pieśni religijnych i dożynki. Prowadzono również działania edukacyjne w postaci lekcji muzealnych, warsztatów rękodzieła ludowego i wystaw. Gmina aktywnie promowała zabytki za pośrednictwem strony internetowej oraz mediów społecznościowych, zapewniając dostęp do aktualnych informacji o obiektach zabytkowych oraz wydarzeniach kulturalnych.

Sprawozdanie potwierdza, że Gmina Rudniki skutecznie realizuje cele Programu Opieki nad Zabytkami, dbając zarówno o zachowanie materialnego dziedzictwa, jak i o wzmacnianie lokalnej tożsamości kulturowej.